

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k obnovenému partnerství se zeměmi jižního sousedství – Nová agenda pro Středomoří

(JOIN(2021) 2 final)

(2021/C 374/13)

Zpravodajka: **Helena DE FELIPE LEHTONEN**

Žádost o vypracování stanoviska	26. 3. 2021
Právní základ	Článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Rozhodnutí plenárního shromáždění	23. 3. 2021
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	16. 6. 2021
Přijato na plenárním zasedání	7. 7. 2021
Plenární zasedání č.	562
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	215/1/5

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV je potěšen tím, že bylo v tomto sdělení opětovně vyjádřeno odhodlání prosazovat zásady právního státu, lidská a základní práva, rovnost, demokracii a řádnou správu věcí veřejných, poněvadž mají stěžejní význam pro vytvoření spravedlivé, inkluzivní a díky tomu i prosperující společnosti. Dále oceňuje, že je ve sdělení věnována zvláštní pozornost mladým lidem, ženám a znevýhodněným skupinám. Vítá rovněž nové sociální cíle, které byly vytyčeny na summitu v Portu a jež se musí do provádění společného sdělení promítnout.

1.2. EHSV nesmírně těší, že je EU odhodlána prosazovat kulturu právního státu tím, že bude dbát na úzké zapojení občanské společnosti a podnikatelské sféry. Organizace občanské společnosti a sociální partneři jsou i nadále klíčovými partnery, co se týče utváření a sledování spolupráce EU. To, že organizace občanské společnosti hrají v zemích EU stále důležitější roli, jasně dokládá například činnost skupiny Základní práva a právní stát, která působí v EHSV.

1.3. EHSV jednoznačně vítá návrh zapojit do rozvoje tohoto regionu ve větší míře soukromý sektor, aby bylo možné doplnit nezbytné veřejné investice, a návrh prohloubit dialog mezi veřejným a soukromým sektorem s cílem dosáhnout sociální a hospodářské udržitelnosti, což umožní vytvářet důstojná pracovní místa. Je třeba propagovat tento přístup jak na úrovni evropsko-středomořského regionu, tak na úrovni národní a místní.

1.4. EHSV je potěšen tím, že se Komise ve sdělení důrazně vyslovila pro posílení spolupráce na mnohostranných fórech (především v rámci OSN), a to zejména v oblasti míru a bezpečnosti, aby bylo možné navrhnout společná řešení a zabývat se problémy, které brání dosažení stability a pokroku. I 25 let poté, co bylo zveřejněno barcelonské prohlášení, se totiž tento region potýká se stále stejnými problémy, co se týče míru, bezpečnosti a hospodářského rozvoje. Výbor vyzývá k tomu, aby byly podniknuty kroky s využitím synergií mezi jednotlivými nástroji, které skýtá Charta OSN a strategie bezpečnostní unie EU. Je toho názoru, že EU musí výrazně zintenzivnit své úsilí v tomto regionu.

1.5. EHSV se domnívá, že je důležité zlepšit spolupráci na regionální, subregionální a meziregionální úrovni, zejména prostřednictvím Unie pro Středomoří, Ligy arabských států, Africké unie, fóra pro dialog zemí západního Středomoří (dialog 5 + 5) nebo jiných regionálních aktérů a organizací podporujících pragmatickou víceúrovňovou správu prostřednictvím iniciativ založených na proměnné geometrii a třístranných jednáních, což mj. pomáhá rozvíjet spolupráci s celým africkým kontinentem a s oblastmi Perského zálivu a Rudého moře.

1.6. EHSV zdůrazňuje, že je nezbytné zaměřit se na řešení základních příčin migrace v jednotlivých partnerských zemích. Je nutné poskytnout lidem v jejich domovských zemích – v souladu s cíli udržitelného rozvoje – důstojné podmínky k životu, pracovní příležitosti a perspektivy do budoucna, aby neodcházeli jinam kvůli absenci životních vyhlídek. Je třeba jim například zaručit lepší přístup ke vzdělávání nebo uskutečnit opatření, která povedou ke vzniku kvalitních pracovních míst.

1.7. EHSV žádá EU, aby se postarala o to, že ekologická transformace nebude být vnímána jako něco, co je těmto zemím vnucováno zvenčí. Bylo by vhodné investovat do informačních kampaní a zapojit do tohoto úsilí občanskou společnost.

1.8. EHSV upozorňuje na to, jak je důležité, že byla ve sdělení zdůrazněna významná úloha sociálních partnerů a organizací občanské společnosti – formálních i neformálních – coby zásadních subjektů při přípravě a provádění veřejných politik a při kontrole dodržování občanských práv a zásad právního státu. Podstatnou roli v tomto směru hrají odborové svazy a podnikatelské organizace v rámci sociálního dialogu. Výbor tudíž přikládá značný význam tomu, aby EU podporovala a propagovala činnost různých institucí a sítí organizací občanské společnosti v širokém smyslu slova na evropsko-středomořské úrovni, aby ji mohly vykonávat v co nejpříznivějších podmínkách.

1.9. EHSV je toho názoru, že genderová rovnost není jen všeobecně uznávaným lidským právem, ale také nezbytným předpokladem dobrých životních podmínek, hospodářského růstu, prosperity, řádné správy věcí veřejných, míru a bezpečnosti. Musíme zintenzivnit naše úsilí v této oblasti, mj. tím, že budeme genderové hledisko začleňovat do všech programů spolupráce a cílených opatření v souladu s třetím akčním plánem EU pro rovnost žen a mužů.

2. Obecné připomínky

2.1. Dne 9. února 2021 přijal vysoký představitel Evropské komise nové politické prohlášení: sdělení s názvem Obnovené partnerství se zeměmi jižního sousedství – Nová agenda pro Středomoří. Jeho záměrem při tom bylo oživit a posílit strategické partnerství mezi Evropskou unií a jejími partnery v jižním sousedství.

2.2. Byl vypracován zvláštní hospodářský a investiční plán pro oblast jižního sousedství, který má zajistit, aby se obyvatelům tohoto regionu žilo lépe a aby nebyl nikdo opomenut v procesu oživení ekonomiky, v jehož rámci jsou rovněž překonávány důsledky pandemie COVID-19 v oblasti zdraví a je rozsáhleji využíván nástroj COVAX a posílena udržitelná veřejná infrastruktura. Ve sdělení zaujímá pevné místo dodržování lidských práv a zásad právního státu, které má zásadní význam pro to, aby občané důvěřovali institucím.

2.3. V rámci nového nástroje EU pro sousedství a rozvojovou a mezinárodní spolupráci (NDICI) bude na jeho provádění v letech 2021 až 2027 vyčleněno až 7 miliard EUR, což by v tomto regionu v nadcházejícím desetiletí mohlo podnítit veřejné a soukromé investice ve výši až 30 miliard EUR. Prostřednictvím NDICI podpoří EU také udržitelné investice v rámci Evropského fondu pro udržitelný rozvoj plus (EFSD+), přičemž zmobilizuje kapitál, který doplní přímé granty na vnější spolupráci. EFSD+ bude kryt zárukou pro vnější činnost ve výši 53 400 milionů EUR, která se bude vztahovat i na země západního Balkánu.

2.4. Nová agenda se soustřeďuje na pět oblastí politiky:

- lidský rozvoj, řádná správa věcí veřejných a zásady právního státu,
- odolnost, prosperita a digitální transformace,
- mír a bezpečnost,
- migrace a mobilita,
- ekologická transformace.

3. Základní informace v souvislosti s obnoveným partnerstvím se zeměmi jižního sousedství a novou agendou pro Středomoří

3.1. 25 let po zveřejnění barcelonského prohlášení je navrhována nová, ambiciózní a inovativní agenda pro Středomoří, jejímž smyslem je opětovně oživit evropsko-středomořské partnerství.

- 2004: zavedení evropské politiky sousedství (EPS)
- 2008: vytvoření Unie pro Středomoří jakožto mezivládní organizace
- 2015: provedení přezkumu evropské politiky sousedství, vytyčení hlavních cílů této politiky, tj. zajištění stability a bezpečnosti
- 2020: předložení návrhu Evropské komise, který se týká nového paktu o migraci a azylu

3.2. V pracovním dokumentu obsahujícím investiční plán pro oblast jižního sousedství byly formulovány konkrétní návrhy ohledně toho, jaké iniciativy budou přijaty ve čtyřech z pěti prioritních oblastí. Bylo výslovně stanoveno, že tento investiční plán má být sestaven ve spolupráci s členskými státy, pokud možno prostřednictvím společného plánování. Je důležité zapojit do procesu plánování organizace občanské společnosti a sociální partnery. Tito sociální aktéři musí mít rovněž možnost tohoto investičního plánu využívat.

4. Lidský rozvoj, řádná správa věcí veřejných a zásady právního státu

4.1. Je naprosto nezbytné prosazovat v partnerských zemích zásady právního státu. V tomto ohledu hrají stěžejní roli sociální organizace, zejména odborové svazy, aby bylo možné zajistit dodržování sociálních práv a práv pracovníků. Je proto nutné podporovat v tomto regionu „udržitelný hospodářský růst“⁽¹⁾. EU může významně přispět ke zlepšení podnikatelského prostředí, v němž budou moci vznikat a prosperovat soukromé podniky, protože bude omezena byrokracie a bude snazší zahájit podnikatelskou činnost. V tomto ohledu by mohly podniky, především ty malé a střední, skutečně vzkvétat a měly by také vytvářet kvalitní pracovní místa, což zejména pomůže odstranit sociální příčiny nežádoucí migrace.

4.2. Řádná správa věcí veřejných, dodržování zásad právního státu a lidských práv, včetně sociálních a pracovních práv, sociální dialog a rovný přístup ke spravedlnosti kromě toho podporují mír, inkluzivní prosperitu a stabilitu. EHSV vybízí k tomu, aby se ve větší míře usilovalo o respektování pravidel MOP⁽²⁾ a o jejich účinné uplatňování v partnerských zemích na základě Agendy 2030. Velmi důležité je omezit byrokracii, má-li se zlepšit spolupráce mezi EU a partnerskými zeměmi.

4.3. Skvělým příkladem uplatňování zásady řádné správy věcí veřejných v tomto regionu je jednoznačné položení důrazu na podporu Unie pro Středomoří coby fóra pro vzájemnou výměnu a spolupráci. EHSV podepsal v září 2020 s Uníí pro Středomoří nové memorandum o porozumění, v souladu s nímž budou obě strany společně usilovat o intenzivnější zapojení hospodářských a sociálních subjektů ze zemí Unie pro Středomoří, aby tak byly naplněny cíle Pařížské deklarace z roku 2008, které se týkají aktivního zapojení občanské společnosti.

4.4. EHSV vybízí k tomu, aby byla s jižními partnery vedena spolupráce, jejímž účelem bude podpořit vytvoření zdravého informačního prostředí a svobodu sdělovacích prostředků, poněvadž tímto způsobem lze zamezit šíření dezinformací a zavádějících informací. Je důležité podporovat řádnou správu věcí veřejných tím, že bude zajištěno účinné, spravedlivé a transparentní fungování veřejné správy, bude rázněji potírána korupce a bude zaručen rovný přístup ke spravedlnosti.

5. Posilování odolnosti, budování prosperity a využití digitální transformace

5.1. Ve sdělení se navrhuje, že je třeba pomoci jižnímu sousedství, aby mohlo „využít digitální transformace a stát se konkurentem v globální digitální ekonomice“. Je třeba cíleně podporovat rozvoj dovedností pracovníků, osob samostatně výdělečně činných a podnikatelů, aby byli připraveni na digitální transformaci ve světě práce⁽³⁾.

5.2. K rozvoji tohoto regionu přispívají obchod a investice. Je potěšující, že je podporováno zahrnutí severoafrických zemí do africké kontinentální zóny volného obchodu. Je však třeba podpořit také navazování hospodářských vztahů mezi partnerskými zeměmi v rámci severoafrického regionu. Z tohoto důvodu je třeba odstranit necelní překážky obchodu (které jsou hlavním faktorem bránícím obchodní integraci v tomto regionu) a zohlednit při tom stávající rozdíly, pokud jde o stupeň hospodářského rozvoje. Například jednání EU s Tuniskem a Marokem (o vytvoření prohloubené a komplexní zóny volného obchodu) uvázla na mrtvém bodě, protože nebyly v dostatečné míře zohledněny stávající rozdíly⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Cíle udržitelného rozvoje, cíl č. 8: důstojná práce a ekonomický růst.

⁽²⁾ Tato pravidla jsou stanovena v základních úmluvách MOP a zejména v její Tripartitní deklaraci o principech týkajících se nadnárodních společností a sociální politiky (viz odstavec 2.2 stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru Povinnost náležitě péče (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 136).

⁽³⁾ Viz odstavce 2.4.1 a 2.4.4 informační zprávy Evropského hospodářského a sociálního výboru Digitalizace a malé a střední podniky v oblasti Středomoří, REX/519.

⁽⁴⁾ Viz odstavce 3.2.9 a 4.1.2 stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru EU a Afrika – vytvoření rovnocenného rozvojového partnerství založeného na udržitelnosti a společných hodnotách (Úř. věst. C 429, 11.12.2020, s. 105), a odstavce 4.1 a 6.1 stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru Vnější pomoc, investice a obchod jakožto nástroje pro omezení příčin ekonomické migrace se zvláštním zaměřením na Afriku (Úř. věst. C 97, 24.3.2020, s. 18).

5.3. Zvláštní důraz je kladen na to, že je třeba poskytnout příležitosti mladým lidem prostřednictvím podpůrných programů v oblasti zaměstnanosti a vzdělávání a zaměřit se při tom na zlepšení přístupu k financování, zejména co se týče malých a středních podniků, které v tomto regionu jednoznačně zaměstnávají nejvíce lidí, a to využíváním nových finančních nástrojů, například rizikového kapitálu. Bylo by rovněž vhodné zavést mechanismy, které by umožňovaly přejít z neformální ekonomiky do ekonomiky formální, a to díky samostatné výdělečné činnosti a kvalitním pracovním místům.

5.4. EHSV se domnívá, že pro mladé lidi mají prvořadý význam vzdělávání a odborná příprava a také programy Erasmus + pro Středomoří, poněvadž jim skýtají možnost nalézt si zaměstnání a přejít ze vzdělávacího do pracovního procesu. Pro tento region je prioritou digitální infrastruktura. Digitalizace světa práce v podobě práce na dálku dává pracovníkům větší autonomii a umožňuje jim lépe sladit pracovní život se životem soukromým⁽⁵⁾.

5.5. Záměr prohloubit spolupráci v oblasti kybernetické bezpečnosti a využívat digitální technologie v rámci vymáhání práva „při plném respektování lidských práv a občanských svobod“ budí jisté obavy, vezmeme-li v potaz, že v minulosti nebylo dodržování lidských práv v tomto regionu dostatečně transparentní.

6. Mír a bezpečnost

6.1. Velký problém představují vnitřní konflikty a regionální spory, které tento region nadále sužují (Západní Sahara, Libye, Izrael/Palestina, Sýrie). Ve sdělení se vyzdvihuje, že normalizace vztahů mezi Izraelem a některými arabskými státy je důležitá pro zahájení nových iniciativ. Podle EHSV má pro dosažení míru, stability a sdílené prosperity v tomto regionu zásadní význam sociální dialog mezi různými kulturami a civilizacemi a vzájemná úcta.

6.2. V rámci boje proti extremismu, radikalizaci, kybernetické kriminalitě a organizované trestné činnosti je především nezbytné dodržovat zásady právního státu a lidská práva. Vyhlášení nouzového stavu je mimořádným opatřením a po dobu jeho platnosti musí být nadále plně respektována základní práva občanů.

6.3. Ve sdělení je uvedeno, že bude posílena policejní a justiční spolupráce mezi EU a jižními partnerskými zeměmi v rámci evropské politiky sousedství, přičemž budou mimo jiné sjednány dohody o spolupráci mezi EU a jednotlivými jižními sousedy. Vzhledem k dlouhé historii spolupráce představuje prohlášení, že EU bude „spolupracovat s jižními partnery s cílem zajistit, aby jejich systémy v oblasti vymáhání práva a justice splňovaly vysoké standardy ochrany údajů a dodržování lidských práv“, posun směrem k uplatňování společných přístupů.

7. Migrace a mobilita

7.1. Z ustanovení týkajících se řízení migrace vyplývá, že by se od spolupráce v této oblasti popřípadě mohlo – alespoň do určité míry – odvíjet poskytování finanční pomoci. EHSV vítá skutečnost, že má EU v úmyslu aktivně usilovat o odstraňování základních příčin nelegální migrace a nuceného vysídlování, a to řešením konfliktů a socioekonomických problémů, které se v důsledku pandemie COVID-19 ještě prohloubily, a realizací zvláštních opatření uzpůsobených potřebám partnerů z jižního Středomoří. Základním aspektem jakékoli spolupráce v oblasti migrace je dodržování lidských práv (Ženevská úmluva). Případnou neochotu spolupracovat lze překonat pouze prostřednictvím „pobídek“⁽⁶⁾.

7.2. V souladu se sdělením by měla být podporována „talentová partnerství“, která byla navržena v novém paktu EU o migraci a azylu. Zdá se, že smyslem tohoto nového nástroje je posílit spolupráci se třetími zeměmi. Jde o oblast, v níž by bylo možné propojit odbornou přípravu, navazování kontaktů mezi podniky, meziregionální hodnotové řetězce a cirkulační migraci ve prospěch lidí a ekonomik na obou březích Středozemního moře. V každém případě je třeba v těchto plánech zohlednit, že si partnerské země musí udržet dostatečné množství kvalifikovaných pracovníků, protože to má zásadní význam pro jejich udržitelný hospodářský rozvoj.

(5) Viz odstavce 1.12 a 2.2.7 informační zprávy Evropského hospodářského a sociálního výboru Digitalizace a malé a střední podniky v oblasti Středomoří, REX/519.

(6) Rozhovor s expertem na migraci Geraldem Knausem: <https://www.dw.com/de/knaus-eu-migrationspakt-ist-unrealistisch/a-55058035>.

8. Ekologická transformace: odolnost vůči změně klimatu, energetika a životní prostředí

8.1. Ve sdělení byl uznán potenciál jižního sousedství z hlediska rozvoje obnovitelných zdrojů energie, obzvláště solární a větrné energie, a také z hlediska výroby vodíku, která v něm byla označena za „novou strategickou prioritu“. Tento potenciál zcela zjevně souvisí se Zelenou dohodou pro Evropu a se stále rozsáhlejším začleňováním priorit udržitelného rozvoje do mezinárodní spolupráce na celosvětové úrovni. V tomto ohledu EHSV poukazuje na to, že je nezbytné podporovat vedle rozsáhlých (mezinárodních) projektů také projekty, které mají bezprostřední místní socioekonomický dopad.

8.2. Požadované provádění Zelené dohody pro Evropu by mělo být zejména ku prospěchu zemědělství, které má stěžejní význam pro ekonomiku většiny třetích zemí, a v jeho rámci by měly být uskutečněny iniciativy zaměřené na opětovné objevování a ochranu Středozemního moře. Účinný nástroj pro hospodaření se společnými zdroji ve Středomoří představuje modrá ekonomika. EHSV upozorňuje na to, že je nutné provést bilanci Prohlášení ministrů Unie pro Středomoří o udržitelné modré ekonomice v západním Středomoří.

8.3. EHSV pokládá za zvláště relevantní závěry první hodnotící zprávy o Středomoří, kterou vypracovala síť MedECC a financovala Unie pro Středomoří a jež pojednává o dopadu klimatických a environmentálních změn a o jejich důsledcích v tomto regionu. V této zprávě byly vyzdvíženy oblasti, v níž mohou spolupracovat země na obou březích Středozemního moře, které se potýkají se stejnými problémy z hlediska udržitelné a klimatické odolnosti, aby bylo možné podpořit v tomto regionu přechod na ekologickou, modrou a oběhovou ekonomiku.

9. Genderová rovnost a práva žen, LGBTIQ+ osob a osob se zdravotním postižením na obou březích Středozemního moře

9.1. V poslední době stále častěji zaznívají hlasy odmítající genderovou rovnost, a to jednak ze strany krajně pravicových nacionalistických hnutí v celé Evropě, a jednak ze strany konzervativních a islamistických hnutí v jižní části Středomoří, přičemž v obou případech je tento postoj zdůvodňován tradicemi a náboženstvím.

9.2. EHSV vítá iniciativu Unie pro Středomoří, jejímž cílem je zavést dobrovolné mechanismy, pomocí nichž bude na základě konkrétních ukazatelů sledováno dodržování závazků týkajících se genderové rovnosti, které na sebe vzaly vlády zemí tohoto regionu.

9.3. Pandemie COVID-19 situaci v tomto ohledu ještě zhoršila. V prvé řadě využily neliberální a autokratické vlády této příležitosti k tomu, aby podnikly další útoky na práva žen a LGBTIQ+ osob. Dále se pak v důsledku různých vládních opatření, která byla přijata v reakci na pandemii, fakticky zhoršily životní podmínky žen, LGBTIQ+ osob a osob se zdravotním postižením. Z tohoto důvodu je nezbytné podporovat iniciativy usilující o ochranu práv těchto skupin a o jejich zapojení do společenského, hospodářského, občanského a politického života.

9.4. EU by měla zintenzivnit své úsilí a spolupráci v tomto regionu, aby bylo zaručeno, že budou za všech okolností respektována základní práva LGBTIQ+ osob, že tyto osoby nebudou nikde trestně stíhány a že se budou moci ve větší míře účastnit veřejného života⁽⁷⁾.

9.5. Mnohé partnerské země sice podepsaly Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením, ale přesto je ještě do značné míry zapotřebí zlepšit životní podmínky těchto osob. EU by se tudíž měla zvláště výrazně zasadit o dodržování práv osob se zdravotním postižením, která jsou v této úmluvě zakotvena.

V Bruselu dne 7. července 2021.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG

(7) Viz odstavec 1.11 stanoviska Evropského hospodářského a sociálního výboru Unie rovnosti: strategie pro rovnost LGBTIQ osob na období 2020–2025, Úř. věst. C 286, 16.7.2021, s. 128.